This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

GR
253
K6
KOZHUKHAROV
PERUNIKA; SUD'RZHA ...

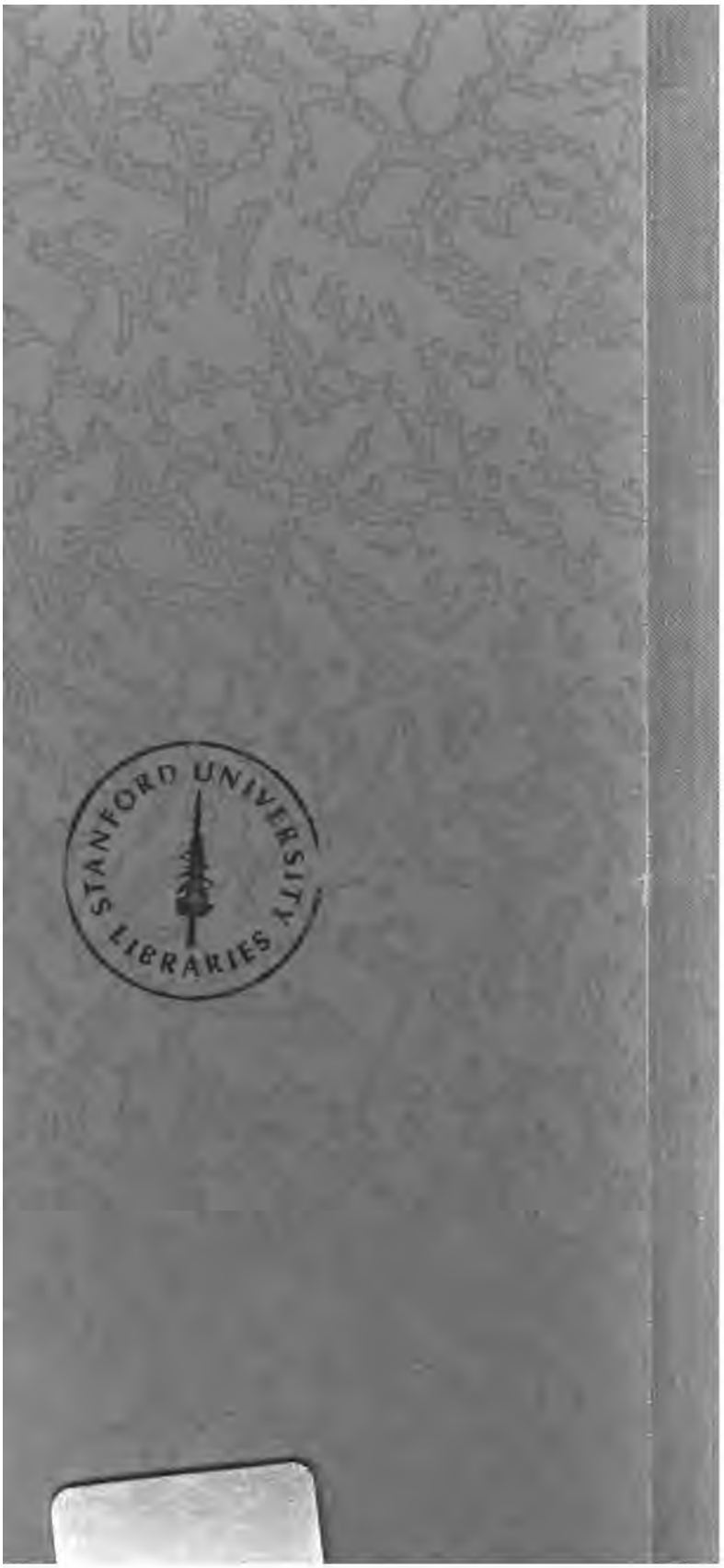
STANFORD UNIVERSITY
LIBRARIES

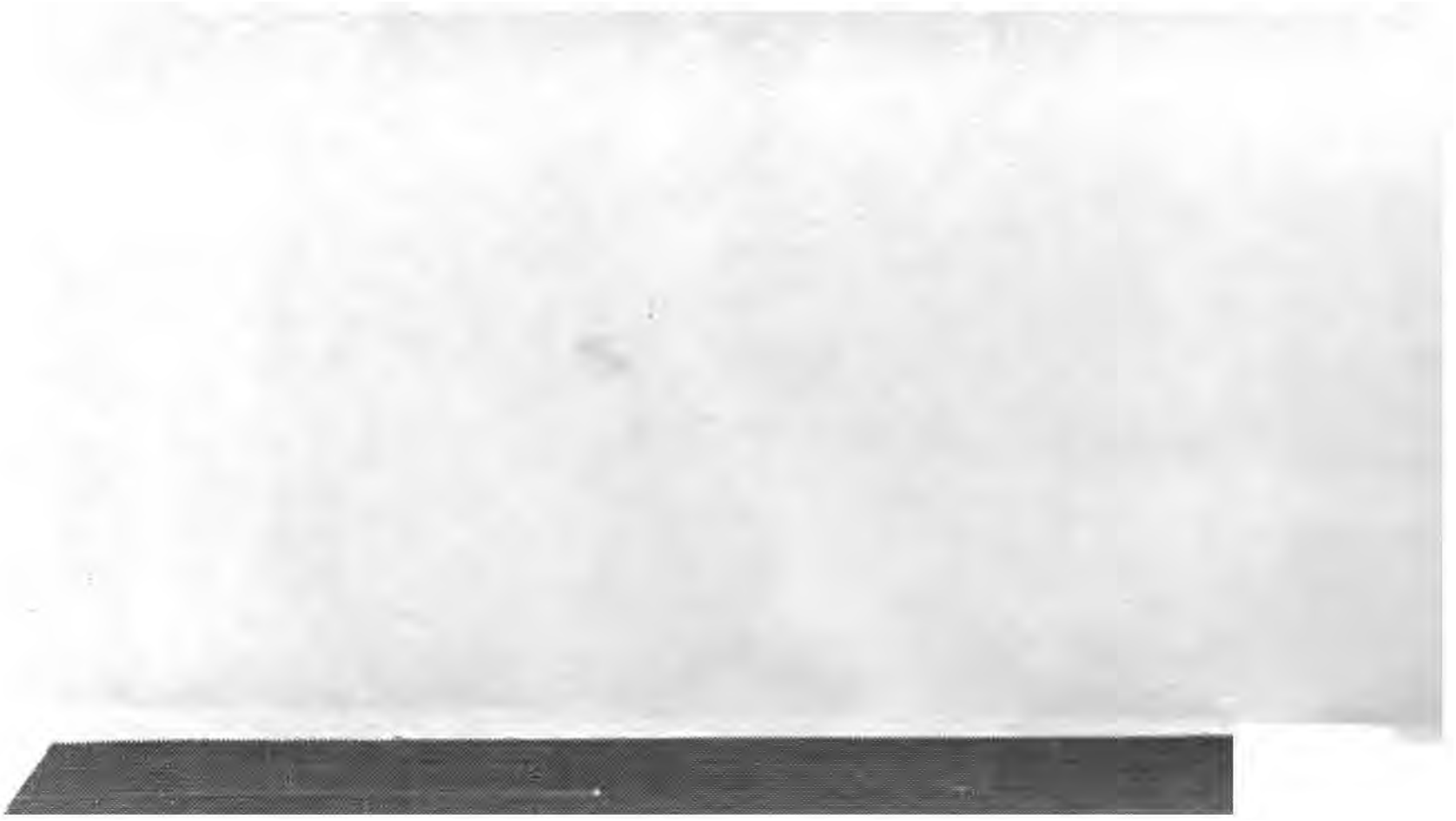

Кожухаров, Ст.

СЪВРЕМЕННИ КНИЖКИ

ЗА

ПРОЧИТАНИЕ НА СѢКИГО.

Книжка шеста

ПЕРУНИКА

Съдържа

СТАРИ НАРОДНИ ОБИЧАИ, ПОСЛОВИЦИ, ПРИКАСКИ ВЪ ХАСКЮЙСКАТА ОКОЛИЯ (ЮЖНА БЪЛГАРИЯ),

Отбрани сичкитѣ изъ обирката

на

Отца СТ. Д. КОЖУХАРОВА

Свящепникъ въ с. Хаскюй.

ИЗДАВА

ИЛИЯ Р. БЪЛСКОВЪ.

ВАРНА

ПЕЧАТНИЦА Л. НИТЧЕ

1883.

КК

Подарък
Г-ну
Борисову
с. С. Тамчо
Д. Коту

ПЕРУНИКА.

СТАРИ НАРОДНИ ОБИЧАИ

Изъ Хаскювската околия.

(*Изъ сбирката на отца попъ Ст. Д. Кожухарова.*)

Какъ лѣкуватъ боленъ за главоболие.

Кога заболи глава нѣкого, нашитѣ прости селени, ще повикатъ **баба баснарка** или нѣкой **баснаринъ**, да му побае за здравие.

Баенето става така: ще сѣдне баячката срѣщо болния и като си понаплюе двата голѣми пръста на ржката, ще захване да растрива челото на болния, като изговоря баенето си шеппешката.

Баенета сж много и различни, но азъ исписвамъ само едно, ето го:

«Тръгнала е златна квачка съ златни пилци, та си ходи по гора, по чисто мѣсто, дѣто човѣкъ не ходи, дѣто крава не пасе, дѣто куче не лае, дѣто дѣте не плачи, дѣто пѣтелъ не пѣе, дѣто булка не вѣнчаватъ и дѣто жена не ражда, та си бере билка лѣковата, да набере и донесе и на тоя болень, (каже името му), много билки лѣковити да оздравя. На болния здраве, на баба парица. Аминъ.»

По нѣкога главоболието отминува, но не отъ баене

а отъ растриване на челото. Проститѣ хорица обаче им
голѣма вѣра въ баенето.

Варение бабици за малки дѣца.

Кога се поболи малко дѣте отъ бегавица (сюрги
ликъ), казватъ че дѣтето е бабичосало и трѣба да му
варятъ бабици. Ето какъ става това: занасятъ дѣтето
нѣкоя баенарка, която знае да сварява бабици, (защ
това на сѣка баенарка не е подадине), тя си снеме
непцето, налива вода, въ която гужда едно билие нарѣче
бабичено билие, като възври, ще пошепне баенарк
нѣкое баене надъ гърнето, послѣ ще го снеми и ще
сипе водата въ зелена паница. Като истине водата
даде отъ нея на дѣтето съ една лжжица да пийне три пъ
послѣ ще мѣтне лжжицата презъ главата на дѣтето,
това ще го начерни отъ гърнето на три мѣста: по
лото и на двѣтѣ страни. Ако не преминатъ бабицитѣ
еднъждъ, повтаря се това сжщето баене до три пъ
като се казва: «Сварихме му три пъти бабици, по се
Богъ да му е на помощь.»

Гърненцето и лжжичката се вардятъ и употрѣбяв
само за това тайнство. Слѣдъ смьртьта, на притежата
ката, оставатъ въ наслѣдство на друга баба, коя знае
вари бабици. Другому, или за друго нѣщо да се употр
бятъ, е грѣшно.

Мѣрение и врачуване.

Кога нѣкой се залежи отъ боля дълго време, земят
му една отъ дрѣхитѣ и я занасять на мѣрачъ или мѣ
рачка да я помѣри и познае отъ каква боля лѣжи бол
пия и [illegible]чѣкъ му се пада. Мерачътъ зема дрѣхат

а съ едно присторено благовѣние захваща съ лакатътъ си да мѣри дрѣхата и да бъбри нѣщо, като се и прозява. Най-послѣ ще исхитрува, измудрува нѣщо: — Вашия боленъ, ще каже мерачътъ, на еди кое мѣсто, като сж ядѣли хлѣбъ болестницитѣ, пастжпалъ имъ трапезата. — Или: — Като играели хоро болѣстницитѣ, вашия боленъ минналъ та имъ развалилъ хорото.

Като познае мерачътъ отъ що е болепъ, ще го помолятъ да имъ каже, какъвъ лѣкъ му се пада. Той ще прѣдложи: Да иджтъ на то мѣсто дѣто е сбъхтанъ отъ болѣстницитѣ, да събержтъ отъ тамъ смѣта и да покадятъ болния. Или: Еди дѣ има блага вода да зематъ отъ тамъ и да го поржсятъ. — Или: да го заведжтъ на ходжа, та да му пише моска. Или: да спи нѣколко вечера въ черква (на студенитѣ камани). Или: да го прикаратъ презъ пръчка.

Прикарване болния презъ пръчка.

Това става така: Ще заведжтъ болния вънъ отъ селото на полето, ще земжтъ да разцѣпятъ една трандафелова пръчка прѣзъ срѣдата, като трѣба да се държи неотцѣпена отъ двата края, ще ископаятъ една ропа (трапъ) въ земята, и като, съблекжтъ болния голъ-голеничъкъ, ще го посядятъ въ тая ропа, послѣ ще прикаратъ расцѣпената пръчка отъ главата до краката му, ще я оставятъ долу и незабавно ще я заровятъ тамъ, съ което наедно се заравя и болестьта. Голия боленъ ще се облече съвсѣмъ съ други нови или чисти дрѣхи. Вѣтитѣ дрѣхи оставатъ тамъ до трапа до заровената вече болесть.

Прикарвание презъ огънь.

Кога се нѣкой уплаши отъ нѣщо, и страха се уживи у сърцето му, негова цѣръ е да го прикара врачката презъ огънь. Ето какъ става това: Ще запалятъ голѣмъ огънь, послѣ ще растеглятъ и раздѣлятъ тоя огънь на двѣ. Въ нагорѣщепата срѣда ще турятъ палечника (емешъ отъ ралото), по това баснарката ще хване болния за ръката, като го накара да стѫпи на палечника, и съ една метла ще го глади по гърба. Болния ще стои на палечника додѣ му се избъбри баенето. Послѣ ще го прѣкара на другата страна, като минува срѣдъ огъня. Това прекарвание става до три пѫти. На край, баячката ще подигне палечника, ще земе отдолу му пепела, ще го разбърка съ малко вода и като даде на болния да пийне три пѫте отъ тая вода, испроважда го по живо по-здраво.

Обръщание стѫпка.

(Другъ цѣръ за страхъ.)

Това се права така: Заведѫтъ уплашения на мѣсто дѣто има трѣва, ще го накаратъ да стѫпи съ дѣсния си кракъ отгоръ трѣвата. Баснарката ще земе та ще изрѣже съ земята наедно тревата около кракътъ му, като си бъбре баенето. По това ще отстѫпи уплашения; баснарката ще подкопае стѫпката отъ застѫпаната трѣва, заедно съ пръстьта и ще ѝ преобърне долнето на горѣ, т. е. трѣвата остава отдолу, а пръстьта отгорѣ. Отъ пръстьта, заедно съ вода, ще напои болния. И свършена работа.

Прѣсекъ.

Кога заболи нѣкого кръстьтъ, казватъ че — «Прѣсѣкъ [illegible]анълъ». Той се лѣкува тъй: Ще намѣрятъ

жена, която е близнила; болния ще лѣгне възнъкъ (съ лицето си на долу) на срѣдъ кжщния прагъ, близпакинята ще го прекрачи три пжте, думащицъ: — «Близнаци ли искашъ или прѣсекъ», а той ще отговаря: «Близнаци искамъ, а не прѣсекъ».

Курбанъ за боленъ.

За нѣкой болни самитѣ врачки опрѣдѣлятъ да имъ се заколи курбанъ за здраве, и въ кой денъ; а нѣкой си въ врѣме на болестьта се вричатъ, че ако даде Господь здрави на болния, то, въ еди кой день, сѣка година ще колятъ курбанъ.

Курбанътъ се прави така:

Закалатъ едно овенче, насичатъ го на кжсове, и слѣдъ като го сварятъ, разсипятъ го въ нови панички. За сѣка паничка направятъ по една прусурка (малко хлѣбче), на тая прусурка ще има китка цвѣте, една ябълка, малко прѣсно или сухо грозде, или нѣколко мржвки отъ сваренний дробъ отъ овена. Нарѣдятъ сичко това на единъ бѣлъ дълъгъ прѣзрачникъ, набучатъ на сѣка прусурка запалена вощеница и повикватъ попа да упѣй курбаня. Слѣдъ като се учите и благослови курбаня, зема поуздравелия боленъ по една паничка и прусурка, и тръгва да ги раздава изъ махлата, като казва: «Земете това курбанче за мое здраве» отговарятъ: «Господь здрави да ти дава».

Свѣщене.

(Свѣщенето бива два вида: частно — само отъ единъ човѣкъ, и задружно — отъ нѣколкома.)

Частно свѣщене.

Кога нѣкой си намисли да си направи **свѣщене**, той ще се обрѣче отъ своя добитъкъ едно мжжко теле, кое

[illegible]

[illegible] ... Ще поканятъ обичайно събиратели да направятъ масто-... Когато се свари жертвата, ще се сложи голѣма трапеза, ... да се събератъ всичкитѣ домашни приканени. Хората пеятъ, до вечерь. Ще има и свирни и играние. На вечерь жертвоприносителя ще изпроводи обикнато съ по една нова паничка съ курбанъ, съ по едно хлебче наречено съ името и съ по една бѣла харна.

Свещение задружно на нѣколко души.

До неотдавна имаше по насъ, особено по селата, единъ обичай, (а може и днесъ да го има по нѣкои си), то е, нѣкой имотенъ селянинъ, или нѣколцина задружно да си правятъ *хайрата*. Хайратитѣ, които по български ще рече благотворителни *добрини*, *сиреч*, са състояли отъ направяне на нѣкое нужно нѣщо като мостъ, чешма, кладенецъ, калдъръмъ и др. Тѣзи хайрати са имали голѣмо значение. Никой другъ не можеше да поврежда, или поправя, на самото мѣсто добрината освѣнъ наслѣдницитѣ. Позволява се само въ случай ако тѣ, наслѣдницитѣ, по бѣдность или по други причини, не можатъ поддържа [illegible] условия се хващатъ, но и тогава съ нѣкои

условия. Отъ несмѣтностьта обаче на такива благодѣтели, много пати добрината се е обръщала въ тѣхна врѣда или опропастяване. Не стига дѣто при правението и доправението на такивато хайрати ступанитѣ имъ харчатъ безъ смѣтка суми, които привишаватъ многажди тѣхнитѣ сили, но ще се случи или по калпавата работа на маститѣ, или пъкъ отъ други непредвидими случки, както отъ много дъждове, порои, се развали хаиратътъ, трѣба тѣ по-скоро, едно отъ честолюбие, отъ срамъ, друго да не ги кълнатъ хората, да похарчатъ и послѣднята си пара, или и да заборчлеятъ додѣ подправятъ или подновятъ развалението, съборението. Но сега, слава Богу, имаме си Министерство за общи градѣжи, имаме си инжинери, имаме чужденци да ни правятъ и подправятъ такивото *хаиратя*, и нѣмаме нуждата отъ наши благодѣтели. Едно лошо, напреди, прѣдъ съборенъ мость, пѫтника кълнѣше едного, и то ако че знае кой е, сега по злощастие, като по често се събарятъ мостовете, кълне самото правителство. Друго. Напрѣди се съсипваше единъ или нѣколкома хора, и сега цѣла хазна. Да не простираме. И. Б.

Ето какъ ставатъ свѣщенета по Хасковско надъ такивато хайрати.

При свършенето на моста или чушмата, тѣзи, които сѫ ступанитѣ на хайрата, ще захванатъ да мислятъ за освѣщението му. — «Трѣба да се приготвимъ добрѣ, замъ да се не посрамимъ, защото ще имаме много канени и неканени гости, не само отъ наше село, нъ и отъ околнитѣ»: казватъ си тѣ.

За освѣщението ще купятъ единъ храненъ едъръ бикъ, до 10—20 овена добри, хранени, двѣ-три бъчви вино, ракия и то отъ най-първо качество. Нехвелаво не бива, защото ще бъде за свѣщене. Грѣшно е. Нѣколко чували сушени круши, ябълки, орѣхи. — Сичко трѣба да е болъ казватъ тѣ, да помни сѣки до много години, какво свѣщене сме направили.

Ще поканятъ, както рѣкоме, за опрѣдѣления денъ на свѣщенето хора и отъ околнитѣ сели, даже и отъ доста

далечни. Поканения не може да не доди безъ важни причини. — «**Свѣщене** е, почели на, покани ли на, трѣба да се иди» казва сѣки поканенъ.

Отсвечера още гръмва селето отъ множеството събрани отъ околнитѣ села: гайди, свирки, хорá, веселба, цѣла нощь. Сѣки единъ отъ съдружницитѣ тая нощь ще има своита часть гости, които угощава на свои частни разноски. Великата обща софра за утрѣньта се приготвя. Тамъ на полето, до издигнатия **хаиратъ**, е вече заклань бикътъ и другитѣ жертви, готвари, слугари, варятъ, пекѫтъ въ голѣми казани курбанитѣ.

Когато се съмни, канени, неканени сѫ вече набрани около **хаиратътъ**.

На такъвъ единъ обичай, отъ една страна, човѣкъ като погледне, хубаво нѣщо е. Поле широко: околни селени дошле съ кола, съ дѣцата си право тамъ; тукъ казани наредени, подъ голѣми огньове, фъкърь, фъкърь, врѫтъ, отдолу подъ тѣхъ, на изобилна жерава на шишове пекѫтъ голѣми късове отъ дробовете на жертвитѣ. Тамъ коля распрѣгнати съ пълно бъчви вино, съ ракия, пълни кола съ хлѣбове печени, приготвени още отъ 10 деня на самъ, до тѣхъ купища зелени нови стракини (паници), шишета, чаши, канчета; купища дечурлига играятъ, викатъ, радватъ се, обикалятъ пълнитѣ чували съ орѣхи, съ круши, ябълки, (тѣзи плодове нарочно за дѣцата се купуватъ). По нататъкъ распрѣгнали гоститѣ колата си, распѣрили до тѣхъ чергила и, чакатъ. Моми, момци, хубаво прѣменени, като на сборъ, шетатъ: едни постилатъ на опрѣдѣленното равнище, хе, на длъжь рогоски нови, вети, кой какъвато донесълъ, други, растилатъ дълги призрачници, едни носятъ хлѣбове, други ги рѣжатъ на голѣми рѣзневе, едни носятъ панички, други сипватъ, трети носятъ та ги рѣдятъ на призрачницитѣ. Шумъ, веселба, сѣки на работа, освѣнъ едни баби и старци кои съ тоешки въ рѫка обикалятъ *хаиратътъ*, хвалятъ, славятъ, благославятъ тия които сѫ станале себепъ.

Ето помежду многото навалица, коя иди отъ кадѣ село и поповетѣ се задаватъ. Шумътъ утихва, старо, младо сичко

става на крака; мѣстото за маслосвѣщението е приготвено, тамъ отъ черквата сѫ донесени голѣми свѣтици, свѣтилници, кандилници и проч. Свѣщеницитѣ додѫтъ, облѣкѫть се съ свѣщеннитѣ си одежди, захванатъ молитвитѣ по маслосвѣщението. Рукнатъ се отврѣдъ набожни селени, мѫже, жени, кой презъ рамо, кой презъ глава, подаватъ си вощеницитѣ, кои отъ рѫка на рѫка, поематъ се отъ черковния кандиларъ, кой напалилъ ги не напалилъ скѫтва ги, и глѣда да се възползува отъ случая за да си спести и набави восъкъ за въ черквата. И то не е лошево. Маслосвѣщението се свършва; свѣщеницитѣ помазватъ сички присъствующи отъ свѣтото масло. Сега ще се очете и жертвоприношението. И тукъ друга приятность. Два срѣщоположни дълги рѣда отъ хора, които мѫчно могатъ се приче, сички прави, мѫжи гологлави, размѣсомъ съ жени, сички умѫдрени съ навѣдени глави, сѣкому въ рѫката припалена вощеница, а долу по софрата на сѣка просурка набучена свѣщица, на сѣка паничка друга прилѣпена, сички запалени; тишина, само се чува фьсьркането на множеството горящи свѣщици. Помежду приношенията и правостоящий народъ има празно мѣсто, приготвени пѫтечки за свѣщенника. Ето ги двама, единъ отъ тая страна, други отъ друга тихо крачещицъ мѣжду присѫтствующитѣ и приношенията съ кандилница въ рѫка, прикадятъ сичко принесено врьхъ общата наречена трапеза, мѫнкащицъ молитвитѣ: *благословѣнние хлѣбовъ* и така се свършва *свѣщението* отъ попска страна. Сега остава да се довърши и отъ страна на събранитѣ, които съ нетърпение глѣдатъ, кога ще имъ се подадѫтъ бърдучета съ ракията, и кога да чюятъ думата: «Дѣ, захващайте». Но това се несвърша тъй скоро: раздрънкатъ се казани, котли, паници, чаши; кой сипва, кой носи, кой слага, кой дига, не е позналъ, та и нѣма нужда да се знае. Сичко изобилно се сипва и прѣсипва. По край множеството навалица, купове цигани, дошле съ циганкитѣ си, съ циганчета си, разни просѣци и просѣкини съ силно обоняние, които отъ нѣколко часа растояние подушиле *свѣщенето*, навалиле се, ненаситни гадини, не може самъ единъ готваръ да сколаса тѣмъ да присипва. Сѣки обаче трѣба да се наѣде и напие безъ разлика. Никому не бива да се върни паничката или чашата празна, па билъ и циганинъ, и той трѣба да рече: «Бо' да поможи».

Нѣма вече тишина. Па и не бива да има, не е това *за-*

буно, но е за здраве. Гъгревицата се дига и подпъть. Млади поприхващатъ на двѣ — на три, и залавятъ се на хоро. Свири гайда, цигулки, викание, провиквания цѣлъ день, че даже и *мучене*. При вечеръ, кога ще се разидатъ вече, на секиго отъ приканенитѣ гости ще подарятъ нова паничка пълна съ *курбанъ*, *едно* хлѣбче и една бѣла рутъ (кърпа). И. Б.

На другия день дружината ще си глѣда смѣтката.

Презъ г. 1882, намѣрихъ се въ с. Кайджикъ, (или отецъ Кожухаровъ), дѣто стана едно такова **свѣщене** и единъ новъ мостъ, полюбопитствувахъ да узная смѣтката му; колкото хиляда гроша разноски по направата на моста, а близо петхиляди за **свѣщенето**, то есть за пукница и напивания.

Черковенъ курбанъ.

Повечето отъ нашитѣ стари обичаи сѫ биле и добри, и полезни, и свѣти даже. Има и лошеви, врѣдни, нъ сѫ твърдѣ малко; кой знае да ли и тѣ отъ начало тъй сѫ биле недобри, или, като полезни, сме ги развалиле. Горѣпомѣнатий обичай черковенъ курбанъ, както ще видимъ е единъ отъ добритѣ и свѣти обичаи на българина, такъвъ, какъвто му е и Гергевденский курбанъ. Да земемъ за примѣръ миналитѣ времена въ турско. Отъ много тежка работа, отъ катадневни белѝ, нашия селенинъ не е ималъ миръ, не е могълъ да сѣдне да се почини, да се помири съ тогова, оногова свой съсѣдъ, родъ и проч. да се повесели, да си похапне, попийне е както далъ Господь. А и той е човѣкъ, и нему е нужна, и почивка, и веселба. Има и друго. И до днесъ въ много села селенинътъ едва се смърсява съ кръвца отъ прѣснина-мѣсо, освѣнъ по Гергевденъ, когато или нѣма, трѣба да си заколи едно агне, и по Колада, кога ако не у него, то у съсѣда му, трѣба, да има храненъ шопаръ, който съсѣдъ е длъженъ да го покани на *кебапъ*. Презъ другитѣ времена на годината той и да иска, нѣма отъ дѣ да земе и да се облажи, освѣнъ ако нѣкому се разболѣе, или укуцѣе волъ, овца, ще я заколи и ще распродаде мѣсото. Чуе ли той, че еди кой, коли курбанъ, каненъ не каненъ отива, едно да се сбере и види съ своитѣ съселени, друго да го порѫси дядо

му попъ съ свѣтена вода, и трето, най-главното, да се поублажи, сладко да се наѣде и напие. Кокошка, патка, мисирка, яйца, масло, тѣхъ сѫ пазиле и скѫтвале за агитѣ. Днесъ селенитѣ не го правятъ това вече отъ нѣмане, или отъ кѫтане за зли гости, но отъ *тамяжкярлъкъ*. Шията му заприличала, като на хрътка отъ сухо ѣдене, кръвь, сила не остала у него, дѣцата му желти, като пѫпешь, той не кѫйдисва да си заколи едно добиче за създьрма, наденици, пастьрма, или пъкъ, сегисъ тогисъ, до си закалва по една гадина, не, не бива: вълкъ ги ѣде, лѣсица ги дави, той пакъ не прижелява да заколи за себеси. Тамъ да билъ продалъ, че парата по била трѣбала. Отъ това, види се, е останало като законъ, кога какво трѣба да се коли, тъй: Агне на *гергевъ-денъ*; овца или овенъ за обрѣченъ денъ за *курбанъ*; бикъ за селско *свѣщене*; свиня по *колада*; петелъ, едно срѣщу *сурваки*, друго, когато се свърши *харманътъ* или кога си истѫче жената платното; кокошка — за заговѣзни или отговѣлки; патка или мисирка — по великитѣ заговѣзни, а ейца и масло презъ сирница. И. Б.

Черковенъ курбанъ се е правилъ така:

Слѣдъ като се прѣдварително сговорятъ сички селени и рѣшатъ въ кой денъ трѣба да си направятъ **черковенъ курбанъ,** отсвечера ще ударятъ черковното клепало, или ще испроводятъ кехаята да извѣсти на цѣло село, че утрѣ ще има **черковенъ курбанъ.** Сутрѣнта въ сѣка кѫща, сѣка една жена, ще упече по една пещъ хлѣбъ. (Забѣлѣжете че и до днесъ много селени има, които квасенъ хлѣбъ въ пещь пѣкѫтъ само за сборъ, за свадба, за задуша и за курбанъ, или когато си иматъ много работници, а въ другитѣ дни прикарватъ съ **питенъ** наречень хлѣбъ — безквасенъ, когото пекѫтъ просто въ огнището заровенъ съ ужеравенъ пепель, или въ подници.)

Селото ако е голѣмо, купуватъ и закалатъ за този день една или двѣ крави, ако ли е малко – двѣ-три овци. Курбанътъ ще се вари и пече въ черковния дворъ, ако ли нѣма черква, а то срѣдъ село, до гробищата. Сѣка кѫщовница, освѣнъ хлѣбове, прусурки, ще си понаготви

[illegible], но е за здраве. Гъргевщанетѣ се дигатъ и [illegible]. Младитѣ [illegible] за двѣ — за три, а [illegible] се на хоро. Свирни, гайди, [illegible] прѣминаватъ цѣлъ день, че [illegible] курбане. При вечерь, кога ще се разидатъ вече, на [illegible] отъ прииждащитѣ гости ще подаратъ [illegible] съ курбанъ, едно хлѣбче и една бяла ръка (кърпа). И. Б.

На другия день дружината ще си тѣгли [illegible].

Презъ г. 1882, намѣрихъ се въ с. [illegible], ([illegible] отецъ Кокухаровъ), дѣто стана едно такова свѣщение на единъ новъ мостъ, [illegible] да уважи [illegible] му; колко хиляди гроша разноски по направата на моста, а бѣше петхиляди за свѣщението, то есть за [illegible] и [illegible].

Черновенъ курбанъ.

Повечето отъ нашитѣ стари обичаи са биле и добри, и полезни, и святи даже. Има и лошеви, врѣдни, нъ са твърдѣ мало; кой знае да ли и тѣ отъ начало тъй са биле недобри, или, кога полезни, сме ги развалиле. Горѣпоменатий обичай *черновени курбанъ*, както ще видимъ е единъ отъ добритѣ и святи *обичай* на българина, тъкъвъ, както му е и Гергевденский *курбанъ*. Да земемъ за примѣръ миналитѣ времена въ турско. Отъ много селска работа, отъ ежедневни бели, нашия селенинъ не е ималь мира, не е могълъ да сѣдне да се почине, да се повиди съ тогова, оногова свой съсѣдъ, родъ и проч. да се повесели, да си похапне, попийне е както далъ Господь. А и той е човѣкъ, и нему е нужна, и почивка, и веселба. Има и друго. И до днесъ въ много села селенинътъ едва се сърсява съ кръвна отъ прѣснина-мѣсо, освѣнъ по Гергевденъ, когато, има нѣма, трѣба да си заколи едно агне, и по Коледа, кога ако не у него, то у съсѣда му, трѣба, да има храненъ шопаръ, който съсѣдъ е длъженъ да го покани на *кебапъ*. Презъ другитѣ времена на годината той и да иска, нѣма отъ дѣ да земе и да се облажи, освѣнъ ако нѣкому се разболѣе, или укуцѣѣ волъ, овца, ще я заколи и ще распродаде мѣсото. Чуе ли той, че еди кой, коли курбанъ, каненъ не каненъ отива, едно да се сбере [illegible]ъ своитѣ съселени, друго да го поръси дядо

му попъ съ свѣтена вода, и трето, най-главното, да се поублажи, сладко да се наѣде и напие. Кокошка, патка, мисирка, яйца, масло, тѣхъ сѫ пазиле и скѫтвале за агитѣ. Днесъ селенитѣ не го правятъ това вече отъ нѣмане, или отъ кѫтане за зли гости, но отъ *тамяжкярлъкъ*. Шията му заприличала, като на хрътка отъ сухо ѣдене, кръвь, сила не остала у него, дѣцата му желти, като пѫпешь, той не кѫйднсва да си заколи едно добиче за създьрма, наденици, пастърма, или пъкъ, сегисъ тогисъ, до си закалва по една гадина, не, не бива: вълкъ ги ѣде, лѣсица ги дави, той пакъ не прижелява да заколи за себеси. Тамъ да билъ продалъ, че парата по била трѣбала. Отъ това, види се, е останало като законъ, кога какво трѣба да се коли, тъй: Агне на *гергевъ-денъ*; овца или овенъ за обрѣченъ денъ за *курбанъ*; бикъ за селско *свѣщене*; свиня по *колада*; петелъ, едно срѣщу *сурваки*, друго, когато се свърши *харманътъ* или кога си истѫче жената платното; кокошка — за заговѣзни или отговѣлки; патка или мисирка — по великитѣ заговѣзни, а ейца и масло презъ сирница. И. Б.

Черковенъ курбанъ се е правилъ така:

Слѣдъ като се прѣдварително сговорятъ сички селени и рѣшатъ въ кой денъ трѣба да си направятъ **черковенъ курбанъ,** отсвечера ще ударятъ черковното клепало, или ще испроводятъ кехаята да извѣсти на цѣло село, че утрѣ ще има **черковенъ курбанъ.** Сутрѣнта въ сѣка кѫща, сѣка една жена, ще упече по една пещъ хлѣбъ. (Забѣлѣжете че и до днесъ много селени има, които квасенъ хлѣбъ въ пещь пѣкѫтъ само за сборъ, за свадба, за задуша и за курбанъ, или когато си иматъ много работници, а въ другитѣ дни прикарватъ съ **питенъ** нареченъ хлѣбъ — безквасенъ, когото пекѫтъ просто въ огницето заровенъ съ ужеравенъ пепель, или въ подници.)

Селото ако е голѣмо, купуватъ и закалатъ за този день една или двѣ крави, ако ли е малко — двѣ-три овци. Курбанътъ ще се вари и пече въ черковния дворъ, ако ли нѣма черква, а то срѣдъ село, до гробищата. Сѣка кѫщовница, освѣнъ хлѣбове, прусурки, ще си понаготви

нѣщо гозба. Като се увари общия курбанъ, ще ударятъ клепалото, (ако нѣма клепало ще викне кехаята), отъ това сѣки знае че е втасалъ курбанътъ, и трѣба да се иди. Женитѣ по-приблечени земѫтъ на ржцѣ цѣли софри, пълни съ хлѣбове и ястия, покрити отгорѣ съ бѣлъ мисалъ, (въ сѣка софра ще има и по една празна нова паница, приготвена за сипване отъ казанитѣ на общия курбанъ), мѫжето по една пълна чотура (бъклица, галгѫла) съ вино, и по едно шише съ ракия, и една торба, или дисаги съ жито; сѫщо и дѣцата примѣнени тръгватъ и отиватъ на черква съ голѣма радость. Така, като се съберѫтъ сички селени, ще напостелѫтъ на длъжъ рогозки, ще нарѣдятъ дълга и богата трапеза. Сѣка челядъ ще стои прѣдъ своита софра. Дохожда свѣщеникътъ; по сичкитѣ софри се запалватъ вощени свѣщи, попа прикадява софритѣ сѫщо и курбаня, послѣ си одрѣзва порѣзници. Женитѣ захващатъ една на друга да си подаватъ отъ своитѣ прусури, помѣжду това двама млади момци попишѫтъ котлитѣ съ варения курбанъ, и нарѣдъ на сѣка софра ще насипятъ по една пълна садина. По това насѣдватъ сички, и захваща се ѣдение пиение. Слѣдъ като се добрѣ наяджтъ и напиятъ, женитѣ ставатъ, прибиратъ софритѣ си, и си отиватъ, а мѫжето оставатъ за смѣтка: Сберѫтъ сичкий приносъ отъ жито, струпватъ го на камара, и захваща се наддавание, продаджтъ го и исплатятъ курбана. На това мѣсто до вечера хоро играе.

Такивато **черковни курбани** се правятъ нрѣзъ пролѣть и есенъ. Пролѣтъ презъ мѣсяцъ Май, кога растѫтъ зимнитѣ жита и се сѣе лѣтница, тѣ биватъ три: **Господева черква, за Божий духъ** и **за лелино здрави.** А есенъ презъ мѣсяцъ Септемврий, когато си прибератъ сѣидбитѣ, лозя и сичко, сѫщо съ такива наименовия правятъ други три черковни курбани.

Мостъ.

На великитѣ заговѣзни вечерьта, като се добрѣ смьрчи, момцитѣ и момитѣ, които се вече иматъ за стигнали, зематъ по едно дърво и го припрѣчватъ на нѣкоя рѣчка и го наричатъ мостъ, и презъ тая нощь, който съ която или съ когото сънува, че минува по моста; тоя, или тая ще имъ бѫджтъ опрѣдѣлени за вѣнчание и съпружество.

Залъгъ (Хапка).

На сѫщитѣ заговѣзни, като сѣднатъ вечерьта да заговѣватъ, момцитѣ, както и момитѣ, като натопятъ първий залъгъ (хапка) въ ястието, не го изядатъ, нъ го скриватъ, безъ да ги съглѣда нѣкой. Слѣдъ вечерята, отиватъ и го турятъ тайно на нѣкое мѣсто на открито небо (на звѣздитѣ). И така тая нощь, съ когото или съ която сануватъ че го яджтъ, той али тя щѫтъ бѫджтъ опрѣдѣленитѣ за въ сѫпружество.

Чистий пондѣлникъ.

Когато се заговѣе сирната заговѣлка въ пондѣлникътъ, щѫтъ чистятъ сѫдоветѣси отъ блажно; тъй и кѫщитѣ и дюгенитѣ си щѫтъ метѫтъ, миятъ и чистятъ презъ тоя день; затова се нарича **чистий пондѣлникъ.** Утрѣньта въ тоя пондѣлникъ момата, като стани ранко, ще измете кѫщата прѣди да изгрѣе слънцето, и слѣдъ като хвърли сметьта, ще положи сметника на земята и ще стѫпи на него съ двѣтѣ си нозѣ; и като се услуша добрѣ, каквото мѫжко име чуе, нѣкой да продума, или извика, на таково име щѣлъ да и бѫде обрѣченията.

Въ тоя пондѣлникъ правятъ още и това: възраснитѣ хора земѫтъ по една сопа, и тръгватъ изъ селото та лу-

вятъ кучитата едно по едно, та ги въртятъ или бѣсатъ, а момчетата земжтъ та вързватъ на опашкитѣ имъ единъ тенекиянъ судъ пълненъ съ пепелъ, и ги пускатъ да бѣгатъ. Колкото кучето повече бѣга, толкозъ повече прикаченията судъ на опашката му дига шумъ, и подскаче та го ударя въ гърбатъ, и толкозъ по-силно то бѣга и квичи та лае, а дѣца, мжжи, жени се испокжсватъ да се смѣятъ. Това се прави на кучетата, ужъ да ги не прихваща бѣсъ презъ лѣтото.

Тримеро (Тридневно говение).

Когато запостимъ великий постъ, които искатъ и които можатъ, не яджтъ първий и вторий день нищо; това се дума **тримеро.** Кога додѣ третий день (въ срѣда) тогива за тримерницитѣ направятъ чистъ хлѣбъ, сваряватъ пченица, ошавъ и други ястия, които занисатъ въ черква. Тримирникътъ ще земе една нова стомна или кратуна пълпа съ вода, и една кжрпа отгорѣ, сжщо и отъ варенитѣ ястия по една часть, и ще ги подаде нѣкому съ своитѣ ржце и съ сичко сърдце за душата си. Момитѣ презъ тоя день играятъ една игра наречена **кароленъ,** като пѣятъ тая пѣсень:

Йорольо, Марольо, та ти чула ли си,
Йорольо, Марольо, че та оглавили
Йорольо, Марольо, за цьренъ циганинъ

и кога рѣкжтъ «за цьренъ циганинъ» една отъ дѣвойкитѣ сѣда долу, и захваща ужъ да плаче, а певачкитѣ продължаватъ:

Йорольо, Марольо, мълчи немой плака;
Йорольо, Марольо, ние си обѣсихме
Йорольо, Марольо, цьренъ циганинъ,
Йорольо, Марольо, на цьрна цьрница,
Йорольо, Марольо, и та оглавихме —
Йорольо, Марольо, за бѣло бъ.гарче.

Друга.

Корабъ се дави, изъ църно море, младъ нашъ Божиеле Господине,
И въ кораба триста момка, младъ нашъ Божиеле Господине,
Тий се Богу мошно молехѫ: младъ нашъ Божиеле Господине,
Помагай, помагай свѣтй Никола, младъ нашъ Божиеле Господ.,
Дано нѫ искарашъ на една страна, младъ нашъ Божието Господ.
Дарба щемъ тя подариме, младъ нашъ Божиеле Господине,
Триста овна ваклошати, младъ нашъ Божиеле Господине,
Ваклошати каврошати, младъ нашъ Божиеле Господине,
И триста мѣри ройно вино, младъ нашъ Божиеле Господине.

Има още много коледни пѣсни (пише отецъ попъ Кожухаровъ), но ги незнамъ и нѣма кой да ми ги разказва тука въ града, понеже гражданитѣ сѫ ги заборавили отъ времето владението на гръцкитѣ владици, които се трудехѫ и словомъ и дѣломъ, да оничтожатъ всички старобългарски обичаи. По сега това трѣба да е работата на селскитѣ учители, да опишатъ сички понѣ запомнени отъ стари остале дѣдове и баби.

Какви хубави стари пѣсни, обичай, пословици, гатанки умиржтъ заедно съ умирането на мнозина наши памѣтливи стари хора.

Бѫдни вечеръ.

Бѫдни вечеръ наричатъ по насъ вечерьта срѣщо Рождество Христово.

Тая вечеръ се прави така:

Щѫтъ си наготвятъ всѣка кѫща различни ястия и варена пченица. И като наредятъ всичко и запалятъ восчени свѣщи, щѫтъ прикадятъ и щѫтъ си раздаватъ едни други по ближнитѣ съседи. И като сѣднатъ да вечерятъ, щѫтъ заложатъ на огъня единъ голѣмъ кютюкъ, за да гори цѣла нощь, когото наричатъ **бѫдникъ**. А момцитѣ щѫтъ се сбиратъ и щѫтъ ходятъ да пѣятъ и славятъ коледа отъ кѫща въ кѫща така:

Божя майка обродила, надъ нода, нода юрданова *)
Обродила млада Бога,
Нѣма никой околъ нея.
Околъ нея — шестъ ангела.
Шесть ангела, шестонъ крыла.
Кой ще кръсти млада Бога?
Святъ се Иванъ зарадува,
Зарадува, обрадува,
Та засука златно скуте,
И запрѣтна бѣли ржцѣ,
Та си кръсти млада Бога . . . . . .

Суха коледа или дѣтеща коледа.

Тя бива на 24 Декемврий, защото е постенъ день, затова се нарича суха коледа. А 25 Декемврий, Рождество Христово се нарича, **блажна коледа** и дѣтеща. Дѣтеща се нарича, защото дѣцата се много радватъ на нея. Тѣ щжтъ си приготвятъ дрѣнови тоешки одѣлани, а майкитѣ щжтъ имъ приготвятъ торбички. Утрѣнта щжтъ станатъ ранко и като се пристегнатъ щжтъ прикачатъ торбичкитѣ презъ шията на страната си, и като зематъ хубавитѣ си тоешки въ ржцетѣ щжтъ тръгнатъ изъ селото и щжтъ викатъ съ колкото гласъ могатъ **колада! колада!** И така ходятъ отъ кжща въ кжща, а кжщовницитѣ ги подаряватъ съсъ по едно кравайче.

Сурва.

Януарий 1-вий день по насъ се нарича сурва. Срѣщо сурва вечерьта щжтъ си приготвятъ въ сѣка кжща по една баница, (млинъ-зелникъ) въ нея щжтъ турятъ дрѣнови клончета съ пжпчици за всичка стока домашна, сиречъ за нивитѣ, за лозята, градини, за воловитѣ, кравитѣ, ко

*) Надъ нода, нода, юрдана, се повтаря сѣкой стихъ. (Нода се разбира вода.)

нетѣ, кокошкитѣ, патките и пр., а на срѣдъ баницата ще има една стара пара-бабка. Като сѣднѫтъ да ядѫтъ, който на която стока намѣре обреченото клонче, отъ такава стока ще има щастие, а който сполучи бабката, радость голѣма! той ще бѫди кога да е на баща на мѣсто. Слѣдъ вечерята щѫтъ сѣднатъ около огъня и като разриятъ на срѣдъ огъня щѫтъ зематъ да пускатъ на нажеженото огнище дрѣнови пѫпки за всѣкого по една и чиято пъпка пукне и подскочи, той бива радостенъ и веселъ, защото това показва продължителенъ животъ. А пакъ чиято пѫпка изгори на мѣстото си безъ да се помрѫдне, той презъ тая година непременно ще умре. На такъвъ злочестъ турятъ до три пѫте пѫпка. (Нѣкадѣ си дѣто има чемширъ на мѣсто дрянови пъпки пускатъ листо отъ чемширъ.)

Ивановъ день или день на побратимяване.

По нашитѣ села има обичай въ тоя день да се побратимяватъ по тоя начинъ; тѣзи които си иматъ отдавна стегнато приятелство, щѫтъ се сговорятъ да се хванатъ побратими (аретлици) на Ивановъ день, така: щѫтъ си извиятъ по една китка и на китката по една желтица, голѣма или малка, сѣки спорѣдъ силата си. Ще иде по малкий у по голѣмия, и като му цалуни ржка, ще му закитне китката на дѣсната страна. Така ще направи и голѣмия на малкия. Послѣ щѫтъ си похапнатъ и попинатъ, тоя день щѫтъ ходятъ заедно, съ китките на страната си, за да ги видятъ хората, че се побратими. Послѣ другата година като дойде Ивановъ день, ще призове малкий по голѣмия у дома си дѣто ще го гощава и дарува. Нѣкой жени се хващатъ и посестрими по сѫщия начинъ.

Божя майка обродила, надъ нода, нода юрданова *)
Обродила млада Бога,
Нѣма никой околъ нея.
Околъ нея — шестъ ангела.
Шесть ангела, шестомъ крила.
Кой ще крьсти млада Бога?
Святъ се Иванъ зарадува,
Зарадува, обрадува,
Та засука златно скуте,
И запрѣтна бѣли ржцѣ,
Та си кръсти млада Бога . . . . . .

Суха коледа или дѣтеща коледа.

Тя бива на 24 Декемврий, защото е постенъ день, затова се нарича суха коледа. А 25 Декемврий, Рождество Христово се нарича, **блажна коледа** и дѣтеща. Дѣтеща се нарича, защото дѣцата се много радватъ на нея. Тѣ щжтъ си приготвятъ дрѣнови тоешки одѣлани, а майкитѣ щжтъ имъ приготвятъ торбички. Утрѣнта щжтъ станатъ ранко и като се пристегнатъ щжтъ прикачатъ торбичкитѣ презъ шията на страната си, и като зематъ хубавитѣ си тоешки въ ржцетѣ щжтъ тръгнатъ изъ селото и щжтъ викатъ съ колкото гласъ могатъ **колада! колада!** И така ходятъ отъ кжща въ кжща, а кжщовницитѣ ги подаряватъ съсъ по едно кравайче.

Сурва.

Януарий 1-вий день по насъ се нарича сурва. Срѣщо сурва вечерьта щжтъ си приготвятъ въ сѣка кжща по една баница, (млинъ-зелникъ) въ нея щжтъ турятъ дрѣнови клончета съ пжпчици за всичка стока домашна, сиречъ: за нивитѣ, за лозята, градини, за воловитѣ, кравитѣ, ко-

*) Надъ нода, нода, юрдана, се повтаря сѣкой стихъ. (Нода се разбира вода.)

отива за важна нужна работа, т. е. за баба, и безъ фенеръ да е нищо му не думахѫ, но го оставяхѫ свободенъ. Много тайни събирания сѫ ставале подъ такъвъ видъ. — «Тая нощь що много гяурски дѣца се изщенихѫ», казвахѫ глупавитѣ стражари, а не знаятъ че тя нощь е имало нѣкое тайно засѣдание на което членовитѣ му съ кобилца въ рѫка свободно сѫ се сбрали.

Обичай при погрѣбението на мьртъвци.

Слѣдъ другитѣ познати сѣкиму обряди при погрѣбението на мьртвеца, слѣдъ като го изнесѫтъ отъ кѫщи и го понесѫтъ за въ черква, на мѣстото дѣто е билъ мьртвеца въ кѫщи, ще ударятъ въ земята да счюпятъ едно яйце, като забиятъ върхъ него единъ голѣмъ гоздей въ земята.

Слѣдъ опѣйлото, кога спуснатъ мьртвеца въ гроба, ще гудятъ до главата му една стомничка пълна съ вода. Слѣдъ като го заровятъ ще положатъ върхъ искупчената пръстъ сичкитѣ орудия съ които сѫ правиле санджка за умрѣлото и съ които сѫ копале гробътъ му, като: копачътъ, (търнакопа, обеклицата) брадвата, теслата, трионя и проч. Тогава домашнитѣ на умрѣлия ще се наловятъ като на хоро, и като обиколятъ гроба сѣки отъ тѣхъ ще земе по едно отъ орудията отъ гроба и ще го отвърля назадъ, отъ тамъ ги прибиратъ и занисътъ у дома.

Въ кѫщата на умрѣлия, слѣдъ погрѣбението става служба т. е. ядение и пиение, дѣто дохождатъ почти сички, които сѫ присѫствувале при погрѣбението. На испроводякъ, домашнитѣ сѣки му ще даджтъ по двѣ пари. За тия двѣ пари добрѣ се внимава щото да не би нѣкому да забраветъ да ги не даджтъ, да не би на онзи свѣтъ да се държатъ за яката на умрѣлия и да си искатъ двѣтѣ пари. Отъ това е останала и поговорката: «Земи си двѣтѣ пари», или: «Зели си двѣтѣ пари?»

Селски годежъ и свадба.

Годежъ.

Кога заиска*) нѣкой момъкъ мома, той турва въ една кърпа два или четире и повече (сѣкой спорѣдъ силата си) жълтици и проважда двама човѣка вечеръ у момината кѫща, (което се вика, «пратилъ годежници съ аманетъ»). Тий кога идѫтъ тамъ и подиръ «добръ вечеръ, живо здраво ли сте», щѫтъ ги поканятъ да сѣднатъ. Тогива момата като се усети, че сѫ за нѣя дошле, ще идѣ въ друга кѫща отъ срамъ. А годежницитѣ щѫтъ хоратятъ съ родителитѣ ѝ, или който е на родителя на мѣсто. И ако нещѫтъ да я дадатъ, казватъ имъ: «добрѣ сте ни потачнли, нъ момата ни е още малка, тая година нещемъ да я годимъ» и проч. извинения.

А кога щѫтъ я дадатъ, тогива отива майката и попитва момата, и тя като склони, тогива става една отъ годежницитѣ правъ и като цалуни рѫката на момения баща, ще му даде кърпата съ жълтицитѣ. По това щѫтъ повикатъ отъ ближнитѣ нѣколко човѣци, а една отъ годежницитѣ ще иде у момъка и като му земи шапката отъ главата, ще я удари въ земята и ще кажи «радвай се, работата ти бѫде.» И тогива отъ радость и веселие, щѫтъ дадатъ на годежника: ястие, питие, та ще занесе тамъ у момата, и щѫтъ яджтъ, пиятъ и се веселятъ за да бѫдатъ свидетели на годѣжа. И това се нарича малкий годежъ. А има още и другъ, който се нарича, голѣмий годежъ, той става така:

Сговорятъ се и двѣтѣ страни, (отъ момъка и отъ момата) въ коя вечеръ да сторятъ голѣмий годежъ. Момъка ще приготви доволно и добри ястията, до сто оки вино,

---

*) на пѣсня: «Заискали сѫ Драгана, отъ двѣ ми отъ три села, и Зѣлица".

десятъ — ракия. И като натоварятъ едни кола съ ястия и питие, и момковий баща съ роднинитѣ си до петъ, шестъ души, и двама млади слугари; гайдаря ще надуе на прѣдъ гайдата и ще запѣе:

Заглавилъ са е кралъ Михалъ,
За хубава Янка Боянка,
Деветъ деня яли и пили,
Та сѫ изели три крави ялови,
И сѫ испили три бѫчви вино
И една бѫчва бистра ракия. . . .

И така щѫтъ идатъ у момени, да правятъ голѣмия годежъ. Кога достигнатъ до момини, щѫтъ ги посрѣщнатъ съ **добрѣ дошли** и пр. и като растварятъ колата, щѫтъ нарѣдятъ богата трапеза. Отъ момина страна щѫтъ свикатъ роднинитѣ си и ближнитѣ си комший. Като се събиратъ сички канени, незахващатъ да ядатъ, доде първо не пазарятъ, какво трѣба да даде момковия баща на моминия. Това давание бива отъ 100 до 5—600 гр., което се нарича, арлѫкъ (по шумненско го наричатъ **баба хакѫ**). По това колко чифта бутуши, емении трѣба да даде на домашнитѣ и ближнитѣ родове моминski. Слѣдъ тия пазарлѫци, които често се свършватъ съ сърдитня и скарване отъ една или другата страна, двамата млади слугари щѫтъ стоятъ прави да служатъ на трапезата, гайдата свири и пр. моминитѣ годежници, като се понапиятъ, искатъ различни нѣща отъ слугаритѣ, като ги наричатъ алигорически сиречъ, ако иска нѣкой вино, казва, дайми **червенъ Петко**, ракията **бѣла рада**, киселата зелка — **патка съ четирси крила**, или **парцалива циганка** и проч.

Това едение и пиение се продължава една нощь и единъ день. И така се свършва голѣмия годежъ.

Селски годежъ и свадба.

Годежъ.

Кога записка*) нѣкой момъкъ мома, той турва въ една карпа два или четире и повече (сѣкой спорѣдъ силата си) желтици и проважда двама човѣка вечеръ у момината кѫща, (което се вика, «пратилъ годежници съ аманетъ»). Тий кога идѫтъ тамъ и подиръ «добръ вечеръ, живо здраво ли сте», щѫтъ ги поканятъ да сѣднатъ. Тогива момата като се усети, че сѫ за нѣя дошле, ще идѣ въ друга кѫща отъ срамъ. А годежницитѣ щѫтъ хоратятъ съ родителитѣ ѝ, или който е на родителя на мѣсто. И ако нещѫтъ да я дадатъ, казватъ имъ: «добрѣ сте ни потачили, нъ момата ни е още малка, тая година нещемъ да я годимъ» и проч. извинения.

А кога щѫтъ я дадатъ, тогива отива майката и попитва момата, и тя като склони, тогива става една отъ годежницитѣ правъ и като цалуни рѫката на момения баща, ще му даде кърпата съ желтицитѣ. По това щѫтъ повикатъ отъ ближнитѣ нѣколко човѣци, а една отъ годежницитѣ ще иде у момъка и като му земи шапката отъ главата, ще я удари въ земята и ще кажи «радвай се, работата ти бѫде.» И тогива отъ радость и веселие, щѫтъ дадатъ на годежника: ястие, питие, та ще занесе тамъ у момата, и щѫтъ яджтъ, пиятъ и се веселятъ за да бѫдатъ свидетели на годѣжа. И това се нарича малкий годежъ. А има още и другъ, който се нарича, голѣмий годежъ, той става така:

Сговорятъ се и двѣтѣ страни, (отъ момъка и отъ момата) въ коя вечеръ да сторятъ голѣмий годежъ. Момъка ще приготви доволно и добри ястията, до сто оки вино,

---

* Народна пѣсня: «Записали сѫ Драгана, отъ двѣ ми отъ три села, и Стоянъ отъ Бѣлица".

на върха една ябълка и до ябълката червена кърпа. Отъ момина страна правятъ бѣлъ прѣпоръ. Послѣ щжтъ го продаджтъ на малкия деверъ за дестина пари.

Кога се прави пряпореца пѣятъ пѣсенъ наречена само за него.

По това ще земи малкия деверъ една плоска (бъклица) съ вино и ще иди да калесва изъ село сѣкого безъ разлика, който отъ калесанитѣ доди на свадба доносятъ на зетя, мжжитѣ по единъ шиникъ (крина) жито, а женитѣ по единъ кравай хлѣбъ, това се казва приносъ. Приносницитѣ като наближетъ до зетювата кжща ще ги посрѣща гайдата свирешкомъ. Зетя ще стои правъ прѣдъ кжщата и ще поема житото отъ приносницитѣ, като имъ цалува ржка, послѣ отъ него другъ ще поема житото и го зани са въ хамбаря (житницата); зетя посипва вода на приносника да си омие ржцетѣ. А жената влиза въ кжщи и като кажи: «Честита радость бабо!» ще подаде кравая на зетювата майка, коя ще го поеме и ще кажи: «да сте живи и вамъ Господъ такава радость да даде».

Послѣ щжтъ ги приканятъ на тръпеза на която на чело е кумътъ. На трапезата най изобилно се принасе булгуръ и вино. Като се събиржтъ всичкитѣ сватове щжтъ тръгнатъ за невѣстата така: ако бжде далечко, тогива сичкитѣ сватове щжтъ се съ кола; най напрѣдъ ще върви кумовата кола, а най послѣ зетювата. А пакъ ако бжде близо, тогива щжтъ варвятъ пешь, като си земи сѣкой мжжъ пълна баклица въ ржцетѣ, а женитѣ пъленъ месалъ съ ястие и хлѣбъ, нъ безъ кола пакъ не бива, трѣба да има една, която е зетювата, на която ще покачи булката; слѣдъ тая кола върви зетя облеченъ съ кожухъ и прекриенъ съ червена прикривка, до него малкий девѣръ съ прѣпореца на рамо, послѣ поддѣверя, зълвата и подъзълвата. Зълвата и дѣверя биватъ момъкъ и мома, а поддѣверъ и подъ-зълва — мжжъ и жена. Прѣди да сж тръ-

Свадбата.

Кога щѫтъ правятъ свадба, преди една седмица ще иде момковия баща, или който е въ мѣсто баща, у момения домъ съ мисаль (дългъ бѣла прязрачникъ за подарѣкъ) и баклица (чоторѫ), като поядатъ и попиятъ, щѫтъ се сговорятъ, че въ идущата недѣля щѫтъ правятъ свадбата. И така свадбата се начнава отъ срѣда по тоя начинъ. Въ срѣда щѫтъ се сьбиратъ у момака до десетъ моми, отъ тѣхъ се избиратъ четри пѣячки и двѣ мѣсачки, кои щѫтъ мѣсятъ хлѣбъ, а пѣячкитѣ щѫтъ пѣятъ. Мѣсачкитѣ, като отсѣятъ брашното въ нощвитѣ, щѫтъ викнатъ едно момченци вакличко и хубавко да разбърка брашното съ свирка. По това мѣсачкитѣ щѫтъ мѣсетъ хлѣбъ, пѣячкитѣ щѫтъ пѣятъ:

«Идѫтъ бѣли рѣки керо, везани рѫкаве.
На момини дворе, тъмна мѫгла падна.
На момкови дворе, двѣ слънца изгрѣхѫ и проч.

Кога опечатъ хлѣба, вечерьта щѫтъ пратятъ два кравая отъ момъка у момата, сѫщо и отъ моминитѣ щѫтъ пратятъ у момака два. Момъка не бива да излѣзи отъ село на вънъ по работа, отъ какъ му замѣсятъ доде да се свърши свадбата, че го слѣтвало зло.

Въ четвъртъкъ вечеръ щѫтъ свикатъ момитѣ и отъ двѣтѣ страни, да мелятъ булгуръ за свадбата, а момцитѣ отиватъ и не викани.

Въ сѫббота вечеръ, срѣщо недѣля, щѫтъ се съберѫтъ доволно моми и момци, и отъ двѣтѣ страни, та щѫтъ играятъ хоро до нѣкое врѣме презъ ноща; когато се разиди хорото, тогива мѣсачкитѣ щѫтъ мѣсятъ хлѣбъ за свадбата, когото като испечатъ, помазватъ го отгорѣ съ медъ и го наричатъ меденици.

Въ недѣля утринъ пѣячкитѣ щѫтъ направятъ прѣпорецъ отъ трандафилова пръчка, на която щѫтъ заводжтъ

Отъ момина страна се събиржтъ роднинитѣ и ближнитѣ, кои сж яли и пили на годѣжа, тий сега се наричатъ **прихватници.** И тий заносятъ на момата приносъ, но само женитѣ по единъ кравай. У невѣстата е вече сичко приготвено, и ястие, и питие, трапезата е испълнена, сички събрани чакатъ да посрѣщнатъ сватовитѣ. Кога пристигнатъ сватоветѣ до прихватницитѣ, щжтъ се спратъ срѣщо тѣхъ, прихватницитѣ като ги видятъ, щжтъ станжтъ прави и щжтъ се питатъ, кой кого да прихване, послѣ щжтъ идатъ при тѣхъ, щжтъ имъ кажатъ «добрѣ дошле», ще зематъ баклицитѣ отъ ржцетѣ имъ и щжтъ ги приканятъ и заведжтъ на приготвената трапеза, тамъ ще ги гощаватъ и служатъ цѣлъ день. Зетювата кола щжтъ теглятъ прѣдъ момината кжща; тамъ, задъ колата ще стои срамежливо съ очи наведени на долу зетя съ девѣритѣ и зълвитѣ. Въ това врѣме невѣстата се применява съ дрехитѣ, които ѝ е донелъ зетя. Слѣдъ като се накичи невѣстата се прощава съ баща, майка, родъ, роднини, братя, сестри и проч. като имъ сипва на ржце вода да се поомиятъ. Тогива си и поплакватъ. Послѣ по това щжтъ прекриятъ невѣстата съ бѣло покривало, нарѣчено було, и щжтъ я исправятъ до стената въ стаята ѝ. И като предложатъ въ срѣдъ кжщата трапеза, пѣячкитѣ, момитѣ щжтъ предаджтъ тогива прѣпореца моминъ на дѣверя, (дѣверя трѣба да е братче, или ако не, по ближенъ родъ зетювъ); послѣ щжтъ влязатъ въ кжщи и щжтъ запѣятъ предъ затворенитѣ врата булчини, и кога рѣкжтъ въ пѣснята-«Тикни та отвори зетьо, да видишь булче си, какъ е примѣнено, и ти право стои». Тогива зетя ще ритни вратата съ десната си нога, и като се отвори ще влези при невестата съ дружината си която до това врѣме бѣ задъ колата. Токо като влези зетя, ще чюкне невѣстата по челото съ кисията си, или ще я подигни отъ земята и пакъ ще я остави. Послѣ щжтъ ги поканятъ на приготвената тра-

гнали, щѫтъ изведатъ пѣячкитѣ зетя на трапезата прѣдъ кума и като пѣятъ щѫтъ расчюпятъ единъ кравай на главата му, отъ който щѫтъ хапнатъ сички сватове. Послѣ ще земе другъ кравай единъ момъкъ и като запѣятъ пѣячкитѣ щѫтъ вървятъ до едно мѣсто дѣто има приготвени пръчки; тамъ кога стигнатъ, щѫтъ разграбятъ дѣцата кравая отъ момъка, кой колкото можи докопа, като той се мѫчи да го отбрани. И отъ тамъ щѫтъ зематъ по една пръчка и като ще се върнатъ щѫтъ мѣтатъ пръчкитѣ на зетювата кѫща.

Така като отиватъ сватоветѣ за невѣстата, кума ще имъ прѣдлага на три мѣста по пѫтя ястия, сватовитѣ сѣдватъ по наедно коляно, хапнуватъ по три пѫтя и ставатъ. Това се нарича кумова трапеза. По пѫтя зетювата майка, ще припрѣчи на три мѣста поясътъ си за да минатъ сватоветѣ по него; а тя ще ги прихвърли съ пченица. Това като извърши, тя ще се върни у дома си, защото бащата и майката не бива да отиватъ за невѣстата. Сватоветѣ като вървятъ изъ пѫтя, гайдата ще свири на прѣдъ, младитѣ играятъ, пѣятъ, а други викатъ «куме! давай вино», и той трѣба да носи множко вино и да дава; колкото вино се испие въ пѫтя, то е отъ кума.

Кога наближѫтъ момината кѫща, щѫтъ излѣзатъ нѣколко млади момци за да идѫтъ и извѣстятъ, че идатъ сватоветѣ, тѣхъ наричатъ **прѣварници.** Тий като се пристѣгнѫтъ добрѣ, щѫтъ цалунатъ ржка на кума, щѫтъ се завтекѫтъ съ сичка сила и който превари да иде напрѣдъ у момината кѫща, нему подаряватъ една кърпа и една баклица съ вино, на втория който пристигне подиръ първия, нему подаряватъ само кърпа. А на другитѣ нищо.

Прѣварницитѣ щѫтъ се върнатъ пакъ при сватоветѣ, които сѫ на пѫтъ и щѫтъ извѣстятъ, че у невѣстини сѫ готови да ги приематъ, и ги служатъ съ баклицата, коя носи [illegible]я **прѣварникъ.**

Отъ момина страна се събиржтъ роднинитѣ и ближнитѣ, кои сж яли и пили на годѣжа, тий сега се наричатъ **прихватници.** И тий заносятъ на момата приносъ, но само женитѣ по единъ кравай. У невѣстата е вече сичко приготвено, и ястие, и питие, трапезата е испълнена, сички събрани чакатъ да посрѣщнатъ сватовитѣ. Кога пристигнатъ сватоветѣ до прихватницитѣ, щжтъ се спратъ срѣщо тѣхъ, прихватницитѣ като ги видятъ, щжтъ станжтъ прави и щжтъ се питатъ, кой кого да прихване, послѣ щжтъ идатъ при тѣхъ, щжтъ имъ кажатъ «добрѣ дошле», ще зематъ баклицитѣ отъ ржцетѣ имъ и щжтъ ги приканятъ и заведжтъ на приготвената трапеза, тамъ ще ги гощаватъ и служатъ цѣлъ день. Зетювата кола щжтъ теглятъ прѣдъ момината кжща; тамъ, задъ колата ще стои срамежливо съ очи наведени на долу зетя съ девѣритѣ и зълвитѣ. Въ това врѣме невѣстата се применява съ дрехитѣ, които ѝ е донелъ зетя. Слѣдъ като се накичи невѣстата се прощава съ баща, майка, родъ, роднини, братя, сестри и проч. като имъ сипва на ржце вода да се поомиятъ. Тогива си и поплакватъ. Послѣ по това щжтъ прекриятъ невѣстата съ бѣло покривало, нарѣчено було, и щжтъ я исправятъ до стената въ стаята ѝ. И като предложатъ въ срѣдъ кжщата трапеза, пѣячкитѣ, момитѣ щжтъ предаджтъ тогива прѣпореца моминъ на дѣверя, (дѣверя трѣба да е братче, или ако не, по ближенъ родъ зетювъ); послѣ щжтъ влязатъ въ кжщи и щжтъ запѣятъ прѣдъ затворенитѣ врата булчини, и кога рѣкжтъ въ пѣснята- «Тикни та отвори зетьо, да видишь булче си, какъ е примѣнено, и ти право стои». Тогива зетя ще ритни вратата съ десната си нога, и като се отвори ще влези при невестата съ дружината си която до това врѣме бѣ задъ колата. Токо като влези зетя, ще чюкне невѣстата по челото съ кисията си, или ще я подигни отъ земята и пакъ ще я остави. Послѣ щжтъ ги поканятъ на приготвената тра-

пеза за да си похапнатъ и пинатъ. По това пѣячкитѣ щѫтъ зематъ едно рашето пълно съ китки и вѣнци и щѫтъ идатъ на трапезата при сватоветѣ, тамъ ще почнѫтъ отъ кума, щѫтъ му испѣятъ една пѣсня, и ще му турятъ венецъ на главата, сѫщо и на другитѣ по една китка, като сѣки му ржка ще цалуватъ, а тѣ ще ги подаряватъ. По това щѫтъ излѣзатъ двама момци и щѫтъ играятъ, като имъ свири гайдата. Кума тогива ще отрежи отъ хлѣба единъ резенъ и като набоде едно двадесетаче (ирмиличе) на него, ще го подаде на другия сватъ и той ще набоде нѣщо, и тъй отъ ржка на ржка, ще се понабере доста бакшишъ. Играчитѣ поематъ резеня съ паритѣ и си ги раздѣлятъ съ гайдаржията.

Като поиграе послѣ и деверя и зълвата, тогива ще стани кума отъ трапезата, и като засвири гайдата напрѣдъ него, ще иде въ кѫщата, отъ дѣто ще изведе младоженцитѣ и ще ги заведе до колата. Кума и моминия баща, щѫтъ хварлятъ по една чаша вино надъ младоженцитѣ нáкръстъ.

По това, брата на невестата или другъ ближенъ роднина, ще качи невестата на колата, тя му цалува ржка. Послѣ щѫтъ постелатъ рогоска на двора и щѫтъ изнесатъ веното (чеиза) на невѣстата, и като сѣдне едно момченце на него, ще го продаде на деверя за два или три гроша, тогива щѫтъ го натоварятъ на колата. По това слѣдъ като прикачатъ на джиглитѣ по една кѫрпа, щѫтъ потеглятъ колата, като засвири гайдата напрѣдъ. А момината майка ще излѣе слѣдъ колата единъ сждъ вода и ще рѣче «добъръ часъ». Тогива щѫтъ трагнатъ съ свирни, пѣсни и веселие. И пакъ **приварници** до зетювата кѫща. Ако има църква въ селото, щѫтъ идатъ тамъ за вѣнчание, ако ли нѣма — въ зетювата кѫща. Вѣнчанието се извьршва спорѣдъ закона. Кога се пѣе: **Исаиа ликуй,** калманата (кумицита) прехвьрля младоженцитѣ съ пшеница и

орѣхи, а на малкитѣ дѣца ще раздава колачета (кравайчета) съ запалени свѣщици восчани. Кога идатъ до зетювата кжща, ще се спрѣ колата прѣдъ кжщата и щжтъ излѣзатъ майката и бащата на зетятъ, и щжтъ обиколятъ тримата колата съ игране и съ вино въ ржцетѣ си, като имъ свири гайдата. Тогива девѣря ще снеме невѣстата отъ колата, като се доближатъ зетя и булката единъ до другъ и щжтъ се исправятъ прѣдъ кжщната врата и сватоветѣ кума около тѣхъ. Тогива зема гайдаржията брадва и като застане прѣдъ вратата захваща да вика така: «Куме!» Кумътъ на първо и второ повикване мълчи, а гайдажията дума: «дали е по гора отишель? или при овци, и проч.» на трето повикване ще се обади кумътъ, тогива гайдажията дума: «какво ще вниешъ на младата си кумица?» Той ще обещае нѣщо, щото е възможно на примѣръ: телѣ, шиле, прасе и проч. Гайдажията тогива казва: «ако бжде отъ сичко сърдце, отъ едно хилядо, ако ли не — то вълкъ и мечка нека го изѣде». И ще сѣкне на на горний прагъ съ брадвата една рѣска да го запише. Така ще вика гайдажията на рѣдъ: калманата, бащата и майката на зетя, деверитѣ, зълвитѣ, братя, сестри, родъ, роднини и пр. Сичкитѣ щжтъ впиватъ, кой що можи, а гайдажията ще записва съ брадвата на прага. Това като се свърши, гайдажията ще надуе гайдата, а кума ще туре привоя (кайша) на вратоветѣ на младоженцитѣ и ще ги ввѣде въ кжщата. Послѣ завождатъ кума въ друга кжща съ гайдата на приготвина трапеза, на която щжтъ се нарѣдятъ и сватоветѣ. Тая вечеръ пакъ едене, пиене, свирене, игране колко щешь. Тая вечеръ щжтъ даруватъ кума, сватоветѣ, роднинитѣ съ дароветѣ, що е донесла невѣстата.

Въ пондѣлникъ утринъ, девѣретѣ щжтъ служатъ (черпятъ) съ **блага ракия,** като начнатъ отъ кума и пр. Гайдажията ще се качи на кжщата и като направи на връхъ кжщата колибка отъ вѣйки ще свири тамъ за ра-

дость и веселие. А кога нѣма радость и веселие, тогива не се качва гайдажията да свири на кѫщата.... Послѣ ще излѣзи невестата на подливъ, като полѣе първо на кума, на калманата, на зетювътъ баща, майка, брате, сестри, родъ, роднини и проч., които щѫтъ ѝ даватъ бакшишъ. Като дойде врѣме за обѣдъ, събиратъ се пакъ на обща трапеза и отъ двѣтѣ страни особно. Девѣретѣ щѫтъ идатъ при моминитѣ да имъ занесѫтъ вино, ракия — отъ зетя. А отъ момкова страна, като се събирѫтъ на трапезата съ кума на чело, младоженцитѣ щѫтъ излѣзатъ и щѫтъ свѣтятъ съ свѣщи на кума. Послѣ щѫтъ играятъ бабата и дѣдото арапинъ щѫтъ направятъ, като го обарачатъ съ сажди и той ще прави различни смѣхурии. Кога се мрѣкни (надвечери) щѫтъ си испратятъ кума, на когото щѫтъ прѣдлагатъ на три мѣста по пѫтя трапеза. И кога го испроводятъ до дѣто прилича, младоженцитѣ, като са върнатъ отъ испращанието, щѫтъ се напривърватъ до кѫщата и който отъ двамата надвари, той щялъ по-много да живѣе.

Тогива се разидватъ сички и се свършва свадбата. Невѣстата ще говѣе (не приказва) до една седмица на домашнитѣ.

Въ срѣда ще иде зетя на работа и вечерьта кога се враща, ще иде едно дѣте да обади на невѣстата, че си иди баю, и тя ще даде бакшишъ на дѣтето. Въ петъкъ вечеръ, щѫтъ идатъ на гости младоженцитѣ у моминия баща, или на друго мѣсто, и тамъ щѫтъ седѣтъ до въ недѣля утренъ; това се казва повръткы. Въ недѣля утринъ щѫтъ си идатъ у дома и тогива невѣстата вече проговарва на домашнитѣ. Другата идуща недѣля ще дойде девѣря, да запреде на невѣстата, като сѣдне на кѫщнй прагъ. И по това започватъ вече да си домуватъ и да мислятъ за бѫджщето си.

Младоженецъ на повратки.

По насъ има обичай подиръ свадбата младоженцитѣ да отиватъ въ първата седмица въ петакътъ на гостѣ у бащата на невѣстата, и тамъ ще стоятъ до недѣлята. Това се казва **повръткн** или **козелъ** и е останало отъ старо врѣме, когато на повръткитѣ бащата на невѣстата въ сжботата вечеро е закалвълъ единъ козелъ или пржчъ, когото цѣлъ наготвели и, заедно съ младоженцитѣ, угощавалъ родъ роднина и съсѣди; тъй повръткитѣ се започватъ отъ петъкъ вечеро, а въ сжбботата младоженцътъ е длъженъ да иди да свърши нѣкоя работа на дѣда си, или на полето, или другадѣ.

Единъ недомасленникъ зетъ, презъ повръткитѣ въ сжбботата, поискалъ и той да послужи съ нѣщо на тестя си. А пъкъ билъ такъвъ несрѣтникъ, щото на каквото и да се заловелъ, въ нищо работата му се неудавала.

— Ехъ, иди тамъ, колкото да се испълни обичая, отсѣчи нѣколко вършини, натвари ги на колата и ги донесъ, казалъ дѣдо му, който го разбралъ до колко му сѣче пипиту. Впряга зетятъ воловитѣ, подкарва колата и хайди за дърва. Каращицъ колата дошелъ до едно голѣмо блато, въ което имало много диви патки — чакай да убия малко дивячъ и да се похвале на дѣда си съ ловъ, рѣкълъ и запратилъ съ брадвата върху имъ.

Паткитѣ се подплашили, врькнале; брадвата потжнала, въ гйоля. Съблякълъ се и тръгналъ изъ блатото да търси, брадвата. Пладнѣ става а брадвата не се намира. Върналъ се кадѣ колата, да се облече, но нито колата ги има, нито воловетѣ, нито дрѣхитѣ. Сега не стига че безъ нищо назадъ, но и голъ. Почаква да се замърчи хубаво, отъ тукъ забикалялъ отъ тамъ се гужилъ и нишешката вмжква се у дядови си. Но да влѣзе тъй голъ въ кжщи,

досрамяло го; вмъкналъ се въ курника отъ дѣто поглѣдвалъ дано замине невѣстата да и се убади, за да му донесе дрѣхи. Кокошкитѣ въ курника се разшумупили и разкрякали.

— Лѣсица е това рѣкълъ тестьтъ, зема единъ колъ отъ тукъ ржгва въ курника, отъ тамъ блъсва, горкиятъ зетъ изялъ нѣколко кюскии. Сполучва та избѣгва и се скрива въ избата дѣто се закротилъ и умърлушилъ. Въ избата имало голѣмъ варелъ съ вино, а пъкъ на зетя отдавно му било жедно; въ марчината напипва грѣздѣя и го запраща на една страна, измжква гужда устата си на дупката, пилъ що пилъ, трѣбало сега като се напилъ да затжкни грѣздѣя, нъ дѣ грѣздей? бара, бара, набарва една патка насадена да мжти, откжсва главата ѝ и съ гагата запушва дупката на бжчвата. — Не би, казалъ си, и виното истече, и патката загина, и яйцата останахж неизмжтени, чакай баръ тѣхъ да измжтя; сѣдва отгорѣ имъ, яйцата до едно се смазватъ и той цѣль голь се уцапалъ. На вънъ валяло дъждъ.

Тжща му за да си набере вода за прапе подложила подъ стрѣхата на капчюцитѣ кюпови (делви).

Излезъль зетьтъ да се умие, пжхва въ едната делва двѣтѣ си ржцѣ паднѣма съ шепата си вода, да измжкне направенитѣ си на шепа двѣ ржцѣ не можи, вижда за добрѣ да счюпи кюпя, че да си извади ржцѣтѣ, подигва кюпа, вижда по нататъкъ нѣщо се чернѣе, и пуфъ! кюпя у черното. Черното било дѣдо му, който по него врѣме билъ излязълъ да се расходи. Офъ! извикълъ тестьтъ и се прихлюпилъ на земята. Кучета се събудиле, погнале голия зетъ. Горкия тртва на **повръткы** у дома си, тамъ се попипълъ, задницата кучета поотнели: безъ дрѣхи, безъ жена, че и безъ.....

ПОСЛОВИЦИ. *)

Кога не ще баба да мѣси хлѣбъ, тя цѣлъ день сѣе.

Която мома не слуша баща си и майка си, тя не слушва и мѫжа си.

Да уженемъ мома, колко да не е у дома.

Гащи нѣма, гайди иска.

Съ чужда пита, майченъ поменъ.

Истакахъ си платното, ритамъ ти кросното.

Чуждо магаре на срѣдъ пѫтъ се растварва.

Щото е попово, то си е готово.

Като не знае, на аба лае.

Петима Петка не чакатъ.

На чията кола се качишъ, неговата пѣсень щешь пѣешь.

Примѣни се Илия, че като се видя, пакъ съ тия.

Додѣто не вѣе вѣтърътъ не се люлее гората.

Бѣжанова майка бѣло поси.

Ти му казвашъ урокъ, а той брои по магарето мухитѣ.

Кой го знае отъ каква вълна му е капата.

На свинята носа да отрежешь, тя си пакъ рие.

Тегли се назадъ, като магаре на лѣдъ.

Додѣто се мѫдрий на мѫдри, лудий се наскачва.

Кажи му аго, да му е драго.

Кога ти се види лесицата кротка, тогазъ най да си пазишь кокошкитѣ.

Надува се като чюрчюлей на лайно.

Комаръть кога се притѣглилъ съ свой кантаръ тежалъ 99 оки.

---

*) Освѣнъ тия които сѫ печатани въ книги IV. *Моминска сълза*, пакъ изъ сбиркатѣ на отца Кожухарова.

Накарай мьрзеливия на работа, да та научи умъ.
Пречи се като пьрле прѣдъ майка си.
Продалъ си лозето, та си купилъ жлебъ.
Който дума, каквото ще, чува каквото не ще.
Куче, което лижи пепела, не го вѣрвай за брашното.
Ризата му бѣла, нъ сапуня му на вѣра.
Шопка (?) село развали.
Малко ешъ, па купи си ножь.
Лудо давало, мждро земало.
За тръннлива круша якъ прътъ.

Докторъ и селенинъ уженинъ за гражданка.

Единъ богатъ нъ глупавъ селенинъ, уженилъ се за гражданка, която завелъ въ селото си. Дошло време, та се поразболѣла жената, тя казала на мжа си да иди въ града и да й поиска лѣкъ отъ доктора. Мъжътъ билъ до толко простъ, щото не знаялъ, нито какво нѣщо е лѣкъ, нито пъкъ какво е докторъ.

— Ти иди въ градъ, му казала сопнато жената, попитай дѣ сѣди докторътъ, иди при него, кажи му че сьмь болна, поискай лѣкъ, и той ще ти даде.

Става селенинътъ, отива въ града, питва, распитва и намѣрва кжщата на доктора. Безъ да почука на вратята, трасъ, трусъ, вмжква се право въ стаята на доктора, който по това врѣме, като не си билъ испилъ още кафето, кисяло поглѣждалъ презъ прозорцитѣ на пжтя. Ето го и селенина на срѣща му.

— Що щѣшъ тъй, простако недний, още отъ зори, а кого пита че влизяшъ така като въ плѣвница?

Селенина безъ да се догади че е досадилъ на доктора, казалъ му: Жена ма е болна, та ме прати да и дадѣшь лѣкъ.

— «Нà на тебѣ лѣкъ» казълъ докторътъ, като му зашливосалъ двѣ хубави плѣсници, и го исхукълъ на вънъ.

Помислилъ си глупавия селенинъ че тия плѣсници трѣба да сѫ лѣкътъ, който поискалъ, бързешкомъ отива въ селото при болната си жена.

— Даде ли ти докторътъ лѣкъ? извикала тя, като го видѣла.

— Даде ми доръ два лѣка, отговорилъ услужливиятъ мѫжъ.

— Я дай ми една, казала жената, да видя да ли ще ми спомогне, че послѣ ще зема другиятъ.

Мѫжъ ѝ приближава до нея: «нá ти една лѣкъ» казалъ и ѝ залѣпилъ една хубава плѣсница, сѫщо такава каквато докторътъ нему. — Искашъ ли и другиятъ лѣкъ? попиталъ.

— Да ти се невидѣше и лѣкътъ, и главата извикъла разсърдената жена и се отдрѫпнала въ една отъ кѫщитѣ си да плачи.

— Единътъ лѣкъ беки ще ѝ стигни, помислилъ си селенинътъ, азъ по себе си познавамъ, кога доктора ми го даде че бѣ много лютъ и опьрничевъ; се ще и помогни. По това си отишелъ спокоенъ на нивата да оре.

Не щешъ ли, слѣдъ нѣколко дни да уздравя жената. Мъжъ ѝ се зарадвалъ за сполуката отъ дадения лѣкъ. — Трѣба да занесѫ нѣщо **бакшишъ** на доктора, рѣкълъ си той. Зема едно гърне масло и два хранени мисиря (фитки), отива въ града и хади пакъ като по прѣди, лудѣшката се вмъква въ стаята на доктора.

— Донесохти бакшишъ, извикълъ селенинътъ отдалечъ. Докторътъ, ако и да билъ терекия пакъ като по-

прѣди, но като видялъ гърнето съ маслото и мисиркитѣ поумѣкналъ и кротко попиталъ:

— Що е това, побратиме, и защо ми носишъ тоя подаръкъ?

— Прѣзъ денѣ си, хани, бѣхъ дошелъ да ви искамъ лѣкъ, за жена си, вие тогива ми дадохте два лѣка, отъ които една като ѝ дадохъ, уздравя, сега ви донесъхъ малко бакшишъ и една лѣкъ назадъ.

Доктора бѣзъ да се сѣти кой е този човѣкъ, и какъвъ лѣкъ му е далъ, отъ радости приелъ подаръка, поканилъ селенина да сѣдни, като го почерпалъ съ кафе и една ракия.

— Да ти дамъ ли назадъ една лѣкъ? попиталъ селенина, като се подигнѣлъ да си отива.

— Дай го, отговорилъ докторътъ.

Селенина доближава до докторътъ, залѣпва му една хубава селска плѣсница, и безъ да си мисли че е направилъ нѣщо зло, излѣзва и си отива.

Докторовитѣ очи се отвориле четири, чакъ сега познялъ той селенина, дошло му на ума и за дадения лѣкъ. Злѣ го заболяло нъ нѣмало що да стори. Прибралъ гърнето и мисиркитѣ та си прихваналъ.

Царъ, Кожухаръ и Министръ.

Еднъждъ единъ царъ, като се расхождалъ изъ града си, заедно съ първия си министръ, съзрялъ единъ старъ кожухаръ, който щавялъ кожи край една рѣка, отишелъ царътъ при него и го попиталъ:

— Старче, защо не си се трудилъ презъ младинитѣ си?

— Трудилъ съмъ се, Ваше Величество, отговорилъ кожухарътъ, но не за себе си, а за други.

— Че какъ тъй?

— Е тъй е; на три пѫте ми обирихѫ кѫщата, и каквото се види, още два пѫте ще ме обиржтъ.

Царътъ позна че кожухарътъ говори пословѣшки, за то го пакъ попита, сѫщо пословѣшки.

— Ами съ трийсетътѣ и два, какъ си?

— Тѣ сѫ пакъ трийсетъ и два безъ двайсетъ и деветъ.

— Да ти проводя една патка ускубвашъ ли я?

— Можа, отговорилъ кожухарътъ, стига да ми се испрови.

Като се отдалечили отъ кожухарътъ, царятъ попитълъ министрътъ си, какво е разбралъ отъ тоя разговоръ.

— Нищо неможихъ да разберѫ, отговорилъ министрътъ.

— Какъ? изрѣкълъ царътъ стрѣснато, единъ кожухаръ да ма разбере, а ти като единъ министръ, да не можь толкова да разбѣрешъ една проста пословица, възможно ли е? Давамъ ти три дни врѣме, ако не можь да отгатаешь разговорътъ ни, сваленъ си отъ постътъ.

Мислилъ, министрътъ, билъ си главата, единъ, два дни, но никъкъ не можилъ да измисли отгатката на горнитѣ прикаски. Най сѣтнѣ рѣшилъ се, ако и да било за него унижение, да иди и тайно да испита кожухарътъ. И отишелъ.

— Истълкувамъ ти разговорътъ, казалъ кожухарътъ, но азъ съмъ сиромахъ човѣкъ, искамъ по пьрво да ми кажите съ какво ще ме възнаградите?

— Ето ви петдесетъ желтици, отговорилъ министрътъ.

— Благодаре, слушайте сега:

Отговорътъ ми на царътъ че трудилъ съмъ се на младинитѣ, но до сега на три пѫте ме обирахѫ, и още два пѫтя ще прѣкарамъ обиръ е, че сичкитѣ ми рожби сѫ женски, отъ конто тритѣ додѣ задомихъ нищо въ кѫщи

не остана, а и двѣтѣ, които съ моми, додѣ ги изженя колкото сега печеля, и каквото имамъ изъ кжщи и то не ще остане. А дѣто ме царътъ попита, съ трийсетътѣ и два какъ си? Той ме попита за зжбжтѣ. Отговоратъ ми бѣше че ми се останали само три.

Тукъ се кожухарътъ спря.

— Има още единъ въпросъ, каза министрътъ.

— Има, отговори кожухарътъ, нъ него несмямъ да ти го истълкувамъ.

— Азъ ви заплатихъ за тритѣ гатанки, повтори министрътъ, и вие сте дължни и третята да ми отгатайте.

Е, тъй като е, безъ да ми се сърдите, ви явявамъ че патката, г. министре, сте Вие, и азъ си испълнихъ обещанието, зехъ ви 50-тѣ желтици, сега си идете по-живо, по-здраво.

Отъ една страна министрътъ си излѣзе благодаренъ, но отъ друга страна, доста посраменъ.

На лошь човѣкъ добро да не правишь.

Когато Иисусъ Христосъ билъ на земята, единъ денъ, като се расхождалъ заедно съ Апостоль Петра, видели единъ сиромахъ човѣкъ, който за прѣхраната си, кьртялъ, чупялъ отъ една канарѣ камани за проданъ, работа много тѣжка и мжчна. На Апостолъ Петра му думиляло за този окаененъ бѣденъ човѣкъ, помолилъ Иисуса Христа да му спомогне.

— Ти незнашь Петре, отговорилъ му Иисусъ Христосъ, на сиромахъ простъ човѣкъ както му направишъ добро и да позабогатѣе, той често става отъ лошитѣ по-лошъ.

— Не, повторилъ Апостолъ Петъръ, азъ вѣрвамъ че този толкова наказанъ сиромахъ, като му се направи добро, да забогатѣй, той ще стане много харенъ човѣкъ.

— Нѣка да бѫди по желанието ти, отговорилъ Иисусъ Христосъ, иди и му кажи да покопай още на долу, тамъ ще намѣри единъ кюпъ съ пари.

Сиромаха покопалъ още малко и намѣрилъ кюпътъ съ паритѣ и забогатялъ твърдѣ много.

Кога се минало нѣколко врѣме, Иисусъ Христосъ казалъ на Ап. Петра да идѫтъ сега на госте у тогова забогателий човѣкъ, за да му опитатъ човѣщината. И отишле; било се почти мръкнало. Похлопали на вратата, излѣзла ступанката и казала че мѫжъ ѝ го още нѣма, и че той късно се прибира отъ крѫчмитѣ.

— Па ние вече замръкнахме отговориле гоститѣ, нѣма ли за насъ една стаичка, тая вечеръ да принощуваме.

— Добрѣ, отговорила жената, но мѫжъ ми е много опакъ човѣкъ, щото, като го нѣма, ако ви приема, той ще бие и мене че и васъ.

— Той намъ нищо не ще кажи, отговорилъ Апостолъ Петъръ, ние сме му приятели, направили сме му голѣмо добро, и за това той не ще се сърди, но ще се зарадва;

Жената послушала и отворила една отъ най никаквитѣ вѣти стаи и ги поканила. Тѣ влѣзли и се свили една въ едното кюше на стаята, а другиятъ въ другото.

По едно врѣме дошелъ си мѫжътъ, пиянъ, залянъ, и като разбралъ че има въ кѫщата му чюзди хора, набилъ добрѣ жената си, за дѣто ги прибрала, отишелъ при гоститѣ съ една сопа и хубаво побѫхталъ Ап. Петра, когото съглѣдалъ въ едното кюше.

На сѫмване Ап. Петъръ рѣкълъ на Иисуса Христа: ела моля ти се лѣгни на моето мѣсто, па азъ да лѣгна на твоето, та като дои онзи провълникъ да не бие пакъ мене. Иисусъ Христосъ го послушалъ. Сутрѣнта като се събудилъ лошия човѣкъ, — снощи, рѣкълъ си, побихъ единътъ, сега да ида да набия и другия че още единъ пѫть да помнятъ и приказватъ и на други, кога сѫ дохождале въ кѫщата ми.

Ап. Петъръ защото бѣше размѣнилъ мѣстото си, хайди пакъ тоя злъ боя.

— На ли ти казвахъ Петре, рѣкълъ му Исусъ Христосъ, че на лошъ човѣкъ, ако му сториш добро, той по лошъ става? Ставай сега да си бѣгаме, додѣто не ни сполѣтя още по-голѣмо зло.

НѢКОЛКО ДУМИ,

които се изговарятъ по Хасиювското и тълкуването имъ.

Хортувамъ вмѣсто говоря.
Пробѣлъ, пробѣлело — зора, зазорило се.
Бѫхта — бия.
Прявой — кайшъ (по турски).
Видѣтъ, не го е видѣтъ — види се, не се види.
Обцида на колата — спица.
Клинъ и млинъ — баница, зелникъ.
По́тора — сѣтнѣ, послѣ.
Камджулъ — верига, коя виси надъ огъня.
Кация — железна лопата за гребене огань.
Стричина — етърва, на два братя женитѣ се казватъ така.
Рука — вика.
Хала, бара — пипа, похваща.
Рѣхки — рѣсни.
Димии — гащи.
Клашникъ — дълга дрѣха безъ рѫкави.
Ушники — убице, мингиши.
Дробенъ — мрьвки, залагъ, хапка, кѫшей.
Дрожде — остатъкъ отъ ястие или друго.
Лялка — кратуна.
Любя — цалувамъ.
Котро — кое.

Кина́ — какво.

Забѣжка. Нѣколко села на югоистокъ отъ Хаскюй ги зовѫтъ *кинанскитѣ села*, защото изговарятъ кина намѣсто *кое*, и проч. Кина́ е това момче? — Кое е това момче? и пр. А селата кадѣ северонстокъ изговарятъ женското мѣстоимение *я* — съ *го* или *гѫ*, тъй: да *гѫ* бия, да гѫ *хвана* намѣсто да *я* бия — да *я* хвана.

Мижо — чичо.

Жижа — чина.

Тржба — платъ свитъ, навитъ на дльжь като кросно, отъ когото кроятъ и шиятъ дрехи.

Забѣлѣжка. Думата *тржба* въ периодическото списание *Наука* г. 1882 м. Декемврий стр. 568, бѣлѣжка 6. се тлкува — *стовна* съ дълговата тѣсно гърло. Отъ самата обаче тамъ песенъ се разбира че е *платъ*, когото Тодората носила подъ рамо, и отишла при терзията да ѝ скроятъ и умиятъ кафтанче, съсъ зелено гайтанче. А дреха *кафтанче* се прави отъ платъ, а не отъ *стовна*.

Свѣщ. С. Д. Кожухаровъ.

Анекдоти.

Въ училището. Учителтъ пита ученика си: — Въ една кошница има 12 яйца, ако дамъ на трима твои другари по 4. Какво ще остане за тебе?

— Кошницата, отговорилъ ученикътъ.

* * *

Въ железницата. Двѣ дами, които биле въ единъ вагонъ отъ многото дърдорене помежду си, забравиле се, че има до тѣхъ и страненъ човѣкъ.

— Извинете Г-не, му казала едната, съ многото си говорение, ние трѣба да сме ви доста досадиле.

**

— Никакъ, отговорилъ мѫжътъ. Уженен сѫмь отъ двайсетъ години и сьмь привикнълъ.

* * *

Въ сѫдътъ. Прѣдставя се прѣдъ сѫдията жена, обвинена, за дѣто распукала главата на мѫжътъ си.

— Защо да правишъ тъй, попитълъ я сѫдията, ти си му разбила главата до черепътъ; а я помисли, че мѫжътъ ти е глава на кѫщата, глава на дѣцата, най-послѣ и твоя глава.

— Тъй като е, отговорила жената, нѣмамъ ли право азъ да се располагамъ съ мойта глава?

* * *

Прѣдъ едно сѫдилище. — А бе защо запрѣли бае Петра?

— Защото откраднълъ една крава.

— Ама глупакъ, неможълъ ли да я купи на вересия, че да не я заплати? Азъ продадохъ едному коня си на вересия, стана дохождамъ тукъ петъ пѫте отъ какъ сьмъ го навадилъ за паритѣ си, толко разноска направихъ, и пакъ, Господь знае да ли ще си зема паритѣ. Ако бѣхъ да ходя по работата си намѣсто да ходя да се сѫдя, щѣхъ да спечеля да си купя по-добъръ конь, отъ колкото да търся загубеното.

* * *

Въ наше село голѣма евтиния, казалъ единъ учитель родомъ отъ село, който учителствувалъ сега въ града, една кокошка два гроша, а тука петъ.

— Че защо не стоя въ село, попита ли го.

— Защото въ село азъ никога не сьмь ималъ двата гроша.

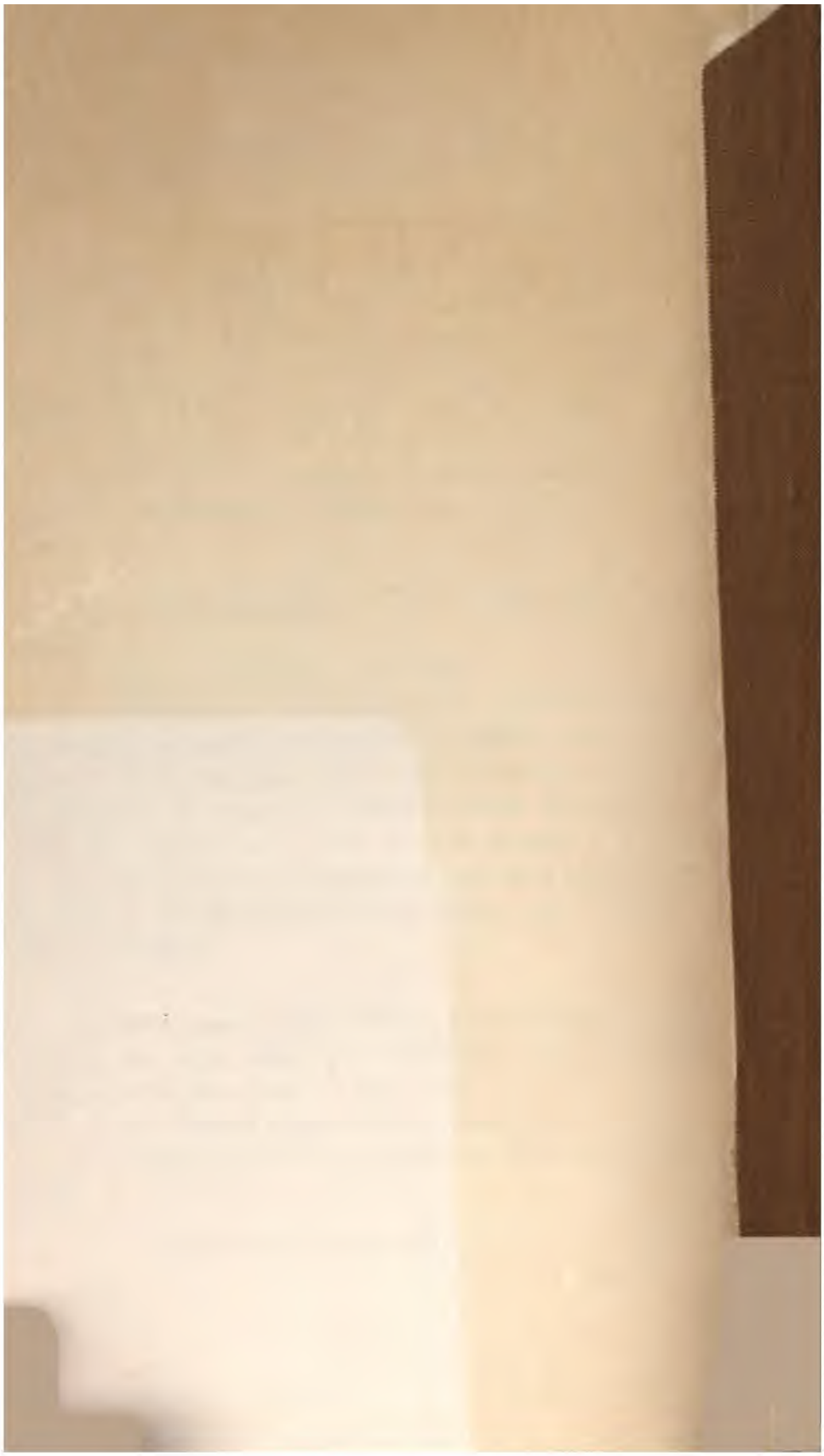

GR
25
K

GR 253 .K6
Perunika
Stanford University Libraries
3 6105 041 723 896

Stanford University Libraries
Stanford, California

Return this book on or before date due.